

दृश्य कला

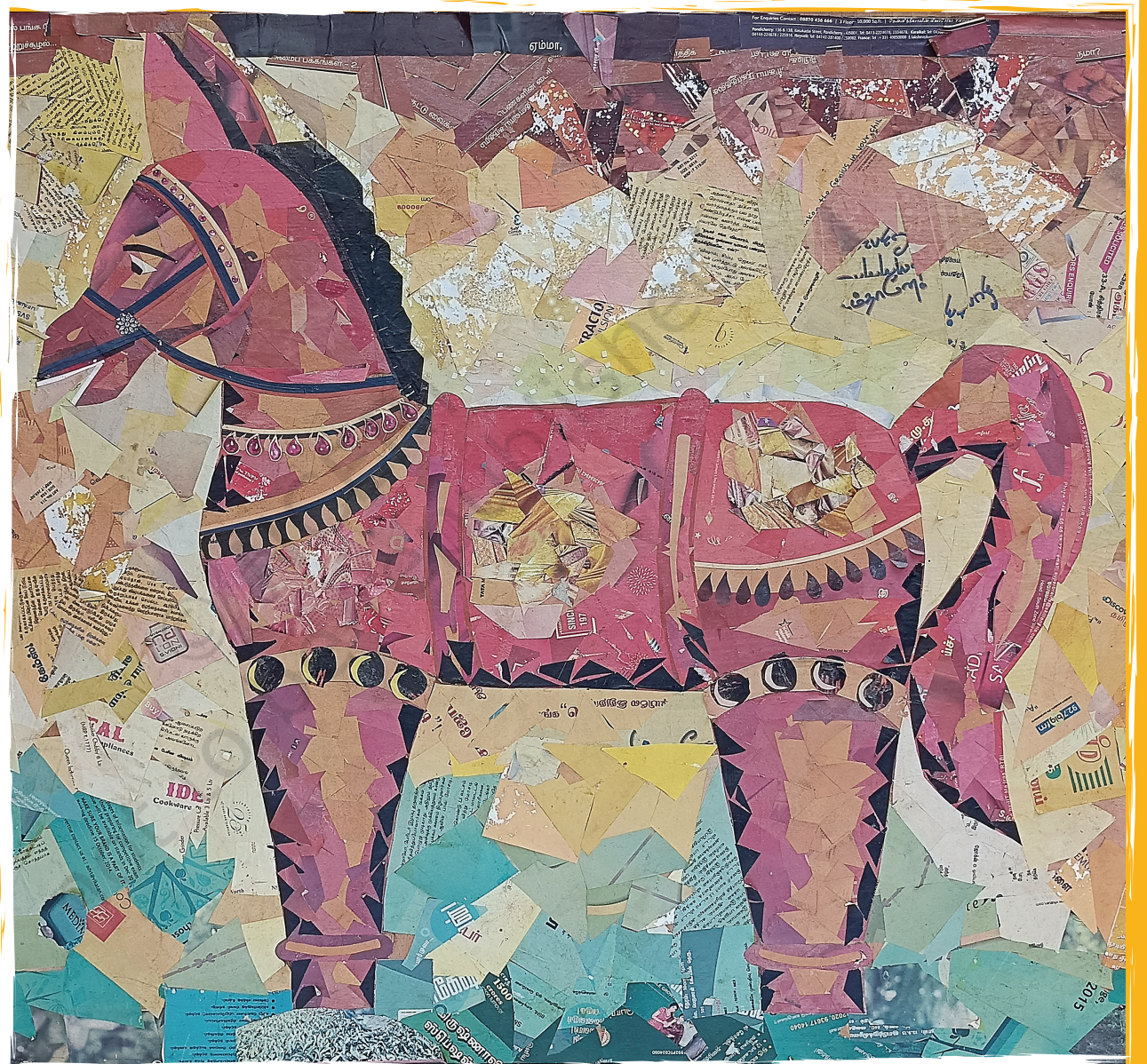
“रूपभेदः प्रमाणानि
भावलावण्ययोजनम् ।
सादृश्यं वर्णिकाभंग
इति चित्रे षडंगकम् ।।”

अर्थ

कलेचीं स आंगां अशीं:

- दिसपाचें ज्ञान,
- प्रमाण,
- भावना,
- सौंदर्यशास्त्र,
- साम्यता,
- साधनांचो आनी रंगांचो कुशळतायेन वापर.

स्रोतः विष्णुधर्मोत्तर पुराण

शिक्षकाक सुचोवणी

वर्ग आनी संसाधन

1. विद्यार्थ्यांक आरामांत बसून काम करपाक फावो ती सुवात
2. वर्गांत फावो तो उजवाड आनी हवा परिभ्रमणाच वेवस्था.
3. हवामान योग्य आसल्यार भायर बसपाचो पर्याय..
4. कला साहित्य, साधनां आनी मुळाव्या स्टेशनरीची तजवीज..
5. साहित्य तशेंच संघटीत पद्दतीन विद्यार्थ्यांची कलाकृती सुरक्षीतपणान सांठोवपा खातीर जागो
6. काम दाखोवपा खातीर आनी वांटपा खातीर प्रदर्शन बोर्ड, जे नेमान बदलूं येतात..
7. विद्यार्थ्यांक अभ्यास भोंवडी, संग्रहालयांक भेट दिवपा खातीर वा शाळेच्या वाठारांत कला कार्यशाळा घेवपा खातीर सुविधा.
8. प्रोजेक्टर, संगणक, स्पीकर आनी हेर जशे संबंदीत प्रतिमा, व्हिडियो आनी हेर कला स्रोत दाखोवपा खातीर समान सुविधा.

शिक्षणशास्त्र

1. विद्यार्थ्यांक स्वताचे विचार, कल्पनाशक्ती, भावना आनी उत्सुकता उक्तावपाक प्रोत्साहन दिवचें आनी तांची मौलिकता आनी निरागसताय तांच्या कार्यांत प्रतिबिंबीत जावपाक दिवचें
2. विद्यार्थ्यांक वर्गांत सोद घेवपाक, चवकशी करपाक, प्रयोग करपाक आनी संवाद करपाक परवानगी दिवपी कार्यावळींक प्राधान्य दिवचें.
3. भायल्यो कार्यावळी, संग्रहालयां, सीबीसीएस, आर्ट गॅलरी, आर्ट स्टुडिओ तशेंच थळावे पार्क, बागायती, बाजार, उत्सव आनी मेळावे जंय विद्यार्थ्यांक भोंवतणची जीण आनी संस्कृताय पळोवपाची संद मेळटा अशा थळांचेर अभ्यास भोंवडी आसपावीत करात.
4. थळाव्या कलाकारांक आनी कारागिरांक संवादात्मक सत्तांक, कार्यशाळांक हाताच्या अणभवा खातीर आमंत्रण दियात..
5. काम केल्या उपरांत निवळ करप, वापरांत आयिल्लें साहित्य परत दवरप आनी जतनाय घेवन कला साहित्य सांबाळपाच्यो साद्यो संवयो रुजयात.
6. कलाकृती वेंचून काडपाक आनी दाखोवपा संबंदीचे निर्णय घेवपाक विद्यार्थ्यांनी वांटो घेवपाक जाय
7. एखादें चित्र कशें काडटात तें विद्यार्थ्यांक दाखोवपा खातीर फळ्याचेर वा नोटबुकांत चित्रां काडप टाळचें..
8. वाचतना विद्यार्थी कलेचे घटक अधोरेखीत करतात – ओळी, आकार, रूप, रंग, म्हत्व, वीण आनी जागो..
9. 'चालू दवरात' ह्या माथाळ्या खालचे उपक्रम हे कार्याचे विस्तार आसून ते घरा वा शाळेंत करूं येतात

अध्याय 1

वस्तू आनी स्थीर जिवीत

पयल्या अध्यायांत तुमचें स्वागत आसा जंय तुमचीं कलेंतलीं दृश्यां वस्तूंच्या आनी स्थीर जिविताच्या संवसारांतल्यान एक कथा सांगतली. स्थीर वस्तूंक जीव जोडपाक शिकतले.

कशें?

- तांचे कडेन कशें जोडचें तें शिकून.
- तांचे भोंवतणी कथा बांदून.
- रचनात्मक वेवस्थेचें निरिक्षण करून.
- तांचेर उजवाड कसो पडटा हाचें निरिक्षण करून छटा आनी सावळी तयार जातात.
- जरी ते एका बिंदू सावन वेगळे दिसले तरी दुसरे नदरेंतल्यान ते ओव्हरलॅप कशे जातात .

दरेक रेखाचित्र तुमचें निरिक्षण खोल करतलें आनी तुमकां दिसता तशें तुमच्या भोंवतणच्या वस्तूंचें चित्रण करपाक सुरवात करतले.

दरेक कार्याक लागून तुमची आकार मान्यताय (द्विमितीय) कुशळटाय तीक्ष्ण जातली. वस्तूंक खोलाय जोडून, ती त्रिमितीय दिसून फॉर्म कशे तयार करचे तें तुमकां समजतलें.

0680CH01

तरेकवार वस्तू दाखोवपी
विद्यार्थ्यांचें चित्र

तशेंच फ्लिपबुक तयार करपा सारक्यो रोमांचक कार्यावळी मेळटल्यो. म्हणटकच तुमची सर्जनशीलता प्रज्वलीत करपाची आनी तुमची कलात्मक प्रतिभा पोसपाची तयारी करची.

स्थीर जिवीत

विद्यार्थी वेगवेगळ्या पद्धतीन वस्तू काडटात

क्रिया 1: भोंवतणच्या वस्तूंचो सोद घेवप

तुमच्या भोंवतणी पळोवन विंगड विंगड वस्तूंचें निरिक्षण करचें. दरेक वस्तू कित्या पसून तयार जाल्ली आसा? विराम दिवन तीं एका विशिश्ट आकाराचीं कित्याक आसात हाचो विचार करचो. तांचो आकार आनी रूप हांचे फाटल्यान कसलेंय कारण आसा? तशेंच ह्या वस्तू भोंवतणच्या जागेचें निरिक्षण करचें. वस्तू भोंवतणी घुंवून वेगवेगळ्या कोनांतल्यान वस्तूंचें निरिक्षण करचें. निरिक्षण करपाक थोडो वेळ घेतल्या उपरांत, तुमकां काडपाक जाय आशिल्ल्यो दोन वा तीन वस्तू वेंचून काडात.

क्रिया 2: वस्तू वेगवेगळ्या तरेन काडप

दरेक मनीस वेगळे तरेन चित्र काडटा. हाका लागून तांचे भाव वेगळे जातात. तुमी आपणावंक शकतात अश्यो कांय कल्पना:

1. एक अखंड रेषा वापरून वस्तू काडूं येता. हाचो अर्थ, वस्तू काडटना कागदांतल्यान तुमची पेन्सिल उखलपाक मेळना. ह्या रेखांकनांतल्यान वस्तू वळखुपाक मेळटा काय ना तें तुमच्या वर्गमित्रांक विचारात.

2. वस्तूचे वेगवेगळे भाग काडूं येतात. देखीक, उदकाची बाटली काडटना दरेक भाग (गुड्डो, कंटेनर आनी हेर) वेगळो काडचो. प्रमाणांतलो फरक लक्षांत घेवचो.
3. एकूच वस्तू तीन वेगवेगळ्या कोनांतल्यान काडपाचो यत्न करचो. आपली सुवात बदलप वा वस्तू भोंवतणी घुंवप. तुमी वस्तू जमनीर दवरुंक शकतात वा लटकोवंक लेगीत शकता. तुमचीं तीन रेखाचित्रां सोंपल्या उपरांत, तीं तुमच्या वर्गमित्रां वांगडा वांटून घेयात. तिनूय कोनांतलो खंयचो कोन तांकां चड उमळशीक जागोवपी दिसता?

उमाणें

हांव कोण?

तूं जंय वता थंय हांव फाटल्यान येतां

म्हाका तोंड वा रूप ना

तूं म्हाका पळोवंक शकता

पूण म्हाका हात लावंक शकना.

हांव कोण?

उमाण्याचें उतर: सावळी

चालू दवरात: घरांत मेळपी वेगवेगळ्या साहित्याच्यो वस्तू काडात. लाकूड, धातू, माती, प्लास्टीक, कपडो आदी वस्तू पसून तयार केल्ल्यो वस्तू सोदून काडात. जंय थोडो उजवाड आसा थंय तांकां दवरतात. रुपरेखा तयार करात आनी काळसर आनी धव्या वाठारांचो नकासो तयार करपाचो यत्न करात. सावळ्यांचो रंग आनी आकार लक्षांत घेयात, आनी तांचो तुमच्या रेखांकनांत आस्पाव करात.

उजवाड आनी सावळी दाखोवपी विद्यार्थ्यांची कलाकृती

उपक्रिया 3: उजवाड आनी सावट

वेगवेगळ्यो वस्तू तुमचे मुखार दवरात..

- तांचे आकार, छटा, सावळी आनी दर एकल्याचेर उजवाड कसो पडटा हाचें निरीक्षण करचें.
- तांच्या सावळ्यांचो आकार कसो आसा?
- वस्तूंच्या खंयचे वटेन तांची सावळी दिसता?

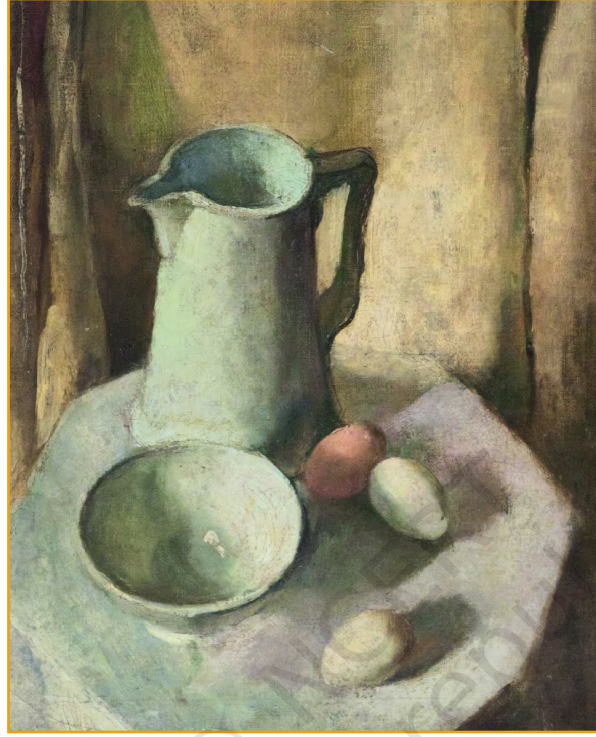
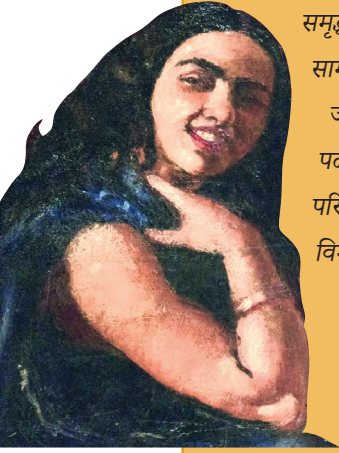
पेन्सिल वापरून आनीक कांय प्रयोग करून पळयात. खंयचेय दिकेन लयबद्ध आघात तयार करतना दाब बदलचो. तुमी लायट आनी टोन तयार करपाक शकता?

वेगळ्या कागदाचेर वा रेखाचित्राच्या पुस्तकाचेर हाचो सराव केल्या उपरांत तुमच्या मुखार आशिल्ल्यो वस्तू काडच्यो.

वस्तूंच्या रुपरेशोभितर उजवाडा सावन मध्यम ते गडद टोन पेन्सिल स्ट्रोक तयार करचे. तशेंच सावळ्यांचें निरीक्षण करून तें आपल्या रेखाटनांत दाखोवचें.

तुमकां खबर आसा

अमृता शेर-गिल ही एक म्हत्वाची आधुनीक भारतीय बायल कलाकार. तिचो जल्म 1913 वर्सा जालो. तिची आवय हंगेरीची आनी बापूय भारतांतलो. तिणें कलेचें शिक्षण पॅरिसांत घेतलें. 21 वर्सांची आसतना ती भारतांत परत आयली. तिणें आपलो कॅनव्हास, ऑइल पेंट आनी ब्रश घेवन ल्हान शारांनी आनी गांवांनी भोंवडी केली. तिच्या चित्रांनी समृद्ध मातयेचे रंग आसात. सामान्य भारतीय लोकांची जीण आनी परिस्थिती पळोवन तिचेर खोलायेन परिणाम जालो आनी ह्या विशयांचेर आदारीत चित्रां तयार केलीं.

अमृता शेर-गिल हांचें स्थीर जिविताचें चित्र

ह्या चित्रांत दिसपी वस्तू, वेवस्था, उजवाड, छटा आनी सावळी हांचे विशीं उलयात आनी चर्चा करात

क्रिया 4: कलाकाराच्या दोळ्यांतल्यान

कलाकारांक वस्तूंचो अभ्यास करपाची सवय आसता. चित्रां, चित्रकला, शिल्पां आनी छायाचित्रां तयार करपा खातीर ते एका गटांत तांची वेवस्था करतात. अशा कलाकृतींक **स्टिल लायफ** अशें म्हणटात. स्थीर जिणेंत वस्तूंची निवड आनी तांची वेवस्था कशी जाता हाचेर खूब विचार जाता.

फुलां, वनस्पत, भाजीपालो, फळां, खाणां-जेवणाच्यो वस्तू, कपडे, साधनां आनी हेर घरगुती वस्तूंचोय आस्पाव स्थीर जिणेचे वेवस्थेंत जाता.

ताका स्टिल लायफ कित्याक म्हणटात अशें तुमकां दिसता? खंयच्याय वस्तूक जीव नासल्यार ती निश्चल जीण आसतली ?

स्टिल लायफ कलाकृतींत 'अजून' आशिल्ल्यो आनी हालनाशिल्ल्यो गजाली चित्रायल्यात. कलाकृती तयार करपाचे प्रक्रियेंत वस्तूंक नवें 'जिवीत' मेळटा. नामनेच्या कलाकारांनी केल्लें स्टिल लायफ पळयात आनी ताचेर तुमच्या वर्गांत चर्चा करात

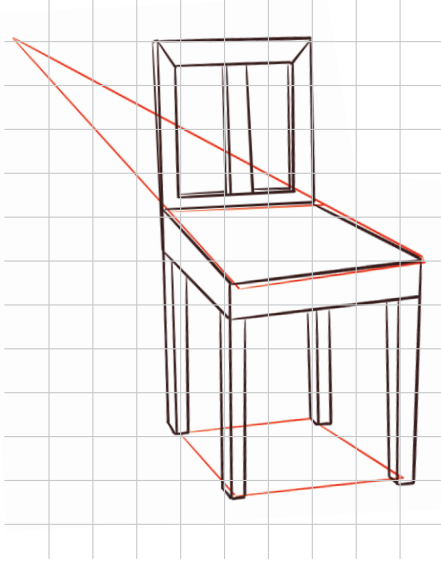

क्रिया 5: तुमचें स्वताचें स्टिल लायफ तयार करात

चार ते पांच जाणांचे गट करून एका वर्तुळांत बसात. वर्तुळाच्या मध्यभागांत दोन ते तीन वस्तू दवरात. बाटली, फळां, धातूचो कंपास, लाकडी पट्टी, कपड्याचो कुडको वा तुमकां आवडटा ती खंयचीय वस्तू. वस्तू दवरपाक आनी वेवस्था करपाक मेळटा त्या वेगवेगळ्या तरांचो तुमच्या गटांत चर्चा करात. वस्तू एकामेकांक स्पर्श करूंक शकतात वा भोंवतणी पातळावंक शकतात. वर्तुळांतल्या सगळ्यांक वस्तूंची वेवस्था स्पश्टपणान दिसतली हाची जतनाय घेवची.

स्वताचें स्टिल लायफ घडोवपा खातीर वस्तूंचें निरिक्षण करून चित्र काडात.

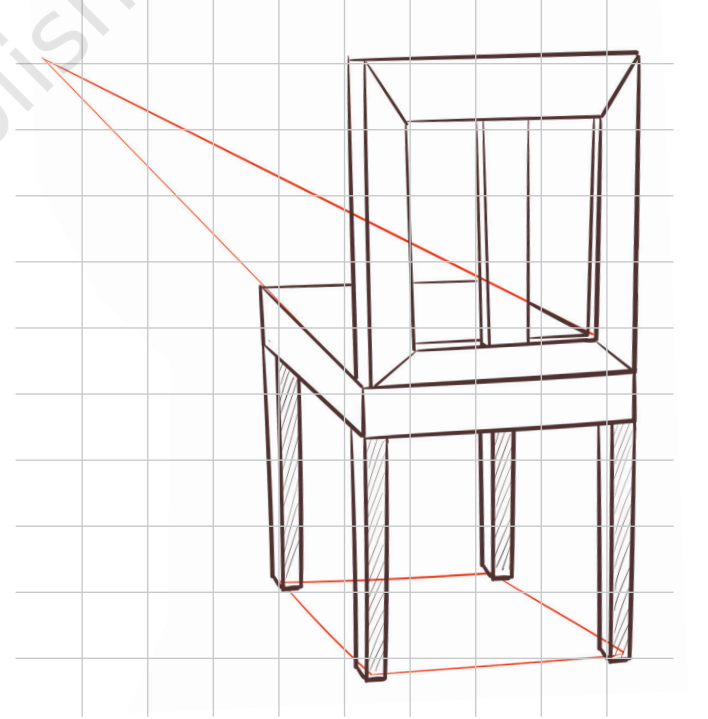
क्रिया 6: लाकडी सामानाचें रेखांकन करप

शाळेंत आनी घरांत खंयच्यो वेगवेगळ्यो लाकडी वस्तू दिसतात? खंयच्याय दोन वा तीन वस्तूंचें निरीक्षण करात. तुमच्या रेखाचित्रांची प्रत्यक्ष वस्तू कडेन तुळा करात. तुमी काडिल्ल्या सरळ रेषा, कोन आनी आकारांची तुळा वस्तूंतल्या सरळ रेषा, कोन आनी आकारां कडेन करात.

तुमच्या रेखाचित्रांत कांय बदल करात जाका लागून ती वस्तू भोंवतणचें परिमाण आनी खोलाय सांगतली. हाकाच दृश्टीकोन अशें म्हण्टात. तातूंतल्यान आमकां त्रिमितीय जाग्याची जाणविकाय जाता, जशें आमी तें आमच्याच मुखार पळयतात.

ल्हान गटांत, तुमच्या सहकाऱ्याचें काम पळयात आनी कोणाच्या कामाक दृश्टीकोन आसा ताचें विश्लेशण करात. दृश्टीकोन दाखोवपाक मदत करपी ओळी, आकार आनी रुपां सोदून काडात.

चालू दवरप: इमारतींचो एक भाग आशिल्ल्या वस्तूंचें निरीक्षण करून चित्र काडात – दारां, जनेलां, पायप, नळ, शटर, पंखे आनी लायटी.

क्रिया 7: फ्लिपबुक तयार करप

तुमच्या रेखांकनांत तुमकां तुमच्या वस्तुंची हालचाल करपाक शकलीं जाल्यार मजा येतली न्हय? फ्लिपबुक तयार करून हें करूं येता. सकयल दिल्ल्या सुचोवण्यांचें पालन करात:

कृती 1: ए4 कागदाचे आठ समान कुडके करून एक ढिगारो तयार करचो. ल्हान वटेनच्यान कुडके एकठांय करून स्टेपल करात. तुमचें पुस्तक तयार!

कृती 2: : फ्लिपबुकाच्या निमाण्या पानाचेर एक वस्त वेंचून काडून ती उजव्या कडे लागीं काडची. पेन्सिलीन काडात आनी तुमकां आवडटा जाल्यार हेर तपशील जोडात. जेन्ना तुमी तुमच्या रेखांकनाचेर खूश आसतात तेन्ना मार्करान ताची रुपरेशा तयार करात..

कृती 3 – 6: आतां तुमच्या वस्तूंक हालचाल करपाक लावपाचो वेळ आयला! फ्लिपबुकाच्या दुसऱ्या निमाण्या पानाचेर पयलें रेखाटन पेन्सिलीन सोदून काडचें. वस्तूची सुवात थोडी बदलची. तुमी सगळ्या पानांचेर काडटकच हें पावल परत करचें, दरेकल्यान थोडो बदल करून.

कृती 7: तुमच्या फ्लिपबुकाचीं पानां बेगीन परतियात. तुमची वस्त चलतना दिश्टी पडटली. चड हालचाल करपा खातीर फ्लिपबुकांत पानांचो आंकडो वाडोवंक शकता!